

Apoštoli miest

Svätý Otec hovorí, že
kresťania sú povolaní
byť apoštolmi
mestských štvrtí

str. 2

Evolúcia neprotirečí viere

Paleontológ Peter Holec
dokazuje, že veda
a viera nie sú
v protiklade

str. 11

Z bohéma mučeník

Pred 100 rokmi prijal
po svojej konverzii krst
francúzsky umelec
Max Jacob

str. 15

Hĺbková transformácia

Ej, zabľúdili sme, zabľúdili, v krtisku bolesti a smútkov... vzdychá básnik, možno ani netušiac, že sa mýli. Ono krtisko totiž skôr vedie k návratu k podstate človekovho bytia ako k akémusi ahasvérstvu. Lebo ako napísal navrátiliec ku katolicizmu Léon Bloy: „Človek má v svojom srdci miesta, ktoré zatiaľ nejestvujú a práve tam vchádza bolesť, aby existovať mohli.“

Aby sme si však rozumeli: Nikto sa nemôže utrpeniu vyhnúť, ale z toho nevplýva, že kresťania túžia po utrpení, dokonca, že by ho priam vyhľadávali, no dokážu oceniť silu bolesti.

Ale my, sokolici! Za rohy chytili sme život... A tak sme sa začali naplňovať. No nie tým, čo chýba človeku do plnosti, ale sme si začali naplňovať bruchá.

Niet pochýb o tom, že za ostatné desaťročia sme vykonali ohromný pokrok: Vieme lietať ako vtáci, plávať ako ryby, kráčame po Mesiaci, posielame sondy do hĺbok vesmíru. Švábku s kyslým mliekom sme zamenili za garnáty, tiché hovory za telenovely, poéziu za reality šou.

Načo si klamať. Materiálny pokrok predbehol náš duchovný pokrok. Z tohto hľadiska možno človek ešte nebol nikdy taký chudobný, odkedy sa stal bohatý. Anglický historik Christopher Dawson to vyjadril priam prorocky: „Najväčšia mizéria modernej civilizácie spočíva v tom, že pokorila svet, no pritom stratila vlastnú dušu. A keď prišla o dušu, stratí aj svet.“

Stratiť svet, stratiť všetko to, čo robí život príjemný? Ani nepomyslieť! Veď to by nám potom čo zostalo?! Načo bolo toľké pachtenie sa? Ten strašiaci „Anglán“ bol určite nejaký zaniatený katolík, v lepšom prípade bigotný veriaci.

Áno, bol. Dokonca konvertita na katolicizmus. A stanoviť diagnózu nie je strašenie, ale je to prvý krok k liečbe. A tou je hĺbková transformácia nášho ja a sveta okolo nás a následné prijatie konzekvencií. A tie sú jasné: Z začať robiť rozhodnutia, ktoré sa týkajú nás a tých druhých, no nie na základe záujmov, ale na základe morálky. A preto by mal byť prvý krok prestať s prehnaným a neuvážaným prispôsobovaním sa okoliu. Veľké množstvo kresťanov si totiž ponecháva kresťanstvo ako značku, no pritom žijú, takpovediac, na voľnej nohe. Časy povrchného kresťanstva sú preč, lepšie povedané – nikdy také časy neboli. „Požehnaní sú tí, ktorým sa podarilo tejto ilúzie zbaviť,“ hovorí arcibiskup Charles Chaput.

Rozhodnutie o tom, či je niekto veriaci sa deje v jeho živote, nie v jeho mysli. Preto to chce viac odhodlania vo vie-

Aleksandra Plucinska: *Samota*

re, nie viac diskretnosti. Chce to v našom presvedčení viac svetla než hmly. Potrebujeme byť viac kresťanský, nie menej. Zo stretnutia s kresťanom by totiž mali ľudia odchádzať s pocitom, že vedia, koho stretli – že stretli skutočného kresťana, nie jeho karikatúru, ktorá *bolestne a smutno zabľúdi*la v prazvláštnom krtisku...

PAVOL PRIKRYL

Myšlienka čísla:

*Kresťanstvo nie je medom sveta, ale soľou zeme,
ktorá v ranách páli.*

Georges Bernanos

Kresťania sú povolani byť apoštolmi mestských štvrtí, v ktorých panuje anonymita

Apoštoli miest

Stretávať Boha v centre mesta: scenáre evanjelizácie pre tretie tisícročie – bola téma 27. plenárneho zasadania Pápežskej rady pre laikov, ktoré 5. februára otvoril predseda rady kardinál Stanislav Rylko. Na záver zasadania prijal účastníkov na audiencii aj Svätý Otec František.

Fenomén urbanizácie nadobudol globálne rozmery, keď už viac ako polovica ľudí na tejto planéte žije v mestách. Svätý Otec, ktorý v exhortácii *Evangelii gaudium* hovorí o potrebe odpovedať na „výzvy mestských kultúr“.

Pápež František upozornil, že „mestský kontext má silný vplyv na mentalitu, kultúru, životný štýl, medziľudské vzťahy, religiozitu ľudí“. V tomto kontexte, tak pestrom a komplexnom, Cirkev už nie je podľa Františka jedinou „udávateľkou tónu“ a kresťania preberajú „jazykové vyjadrenia, symboly, posolstvá a vzory, ktorým ponúkajú nové pohľady na život, často v rozpore s evanjeliom Ježiša Krista“.

BOH BÝVA V MESTE

Pápež poukázal na dva silné fenomény súčasných miest: „Mestá predstavujú veľké príležitosti i veľké riziká: môžu byť nádherným priestorom slobody a ľudského naplnenia, ale tiež hrôzostrašným priestorom odlúdenia a nešťastia.“ Podľa Svätého Otca sa zdá, že

každé mesto, aj to, ktoré sa javí ako najprosperujúcejšie a najusporiadanejšie, má schopnosť vytvárať v sebe ponuré „anti-mesto“. A tak sa potom zdá, že popri občanoch existujú aj „ne-občania“: ľudia neviditeľní, chudobní na prostriedky a ľudské teplo, ktorí obývajú „ne-miesta“, žijú v „ne-vzťahoch“. „Ide o jedincov, ktorým nikto nevenuje pohľad, pozornosť, záujem. Nie sú iba anonymnými, sú „anti-ľuďmi“. A toto je strašné,“ povedal pápež.

No práve tvárou v tvár týmto smutným scenárom musíme mať podľa hlavy Cirkvi stále na pamäti, že Boh neopustil mesto, prebýva v meste: „Názov vášho plenárneho zasadnutia chce upozorniť práve na to, že je možné stretnúť Boha v centre mesta. Toto je veľmi pekné. Áno, Boh je stále prítomný v našich mestách, tak frenetických a nevšímavých! Je preto nevyhnutné nikdy neprepadnúť pesimizmu a porazenectvu, ale hľadať na mesto pohľadom viery, mať kontemplatívny pohľad, ktorý objaví toho Boha, ktorý býva v jeho domoch, na jeho uliciach a námestiach.

A Boh nikdy nie je v meste neprítomný, pretože nikdy nie je neprítomný v ľudskom srdci!“

ODVAHA

Cirkev chce byť v službe tohto úprimného hľadania, ktoré je v mnohých srdciach a ktoré ich robí otvorenými Bohu. Podľa Františka sú veriaci laici zvlášť povolaní, aby bez obáv vychádzali v ústrety ľuďom miest: v denných aktivitách, v práci, ako jednotlivci alebo ako rodiny, spoločne vo farnosti či v cirkevných hnutiach, ku ktorým patria, môžu rozbiť múr anonymity a ľahostajnosti, ktorá v meste často vládne. „Ide o nájdenie odvahy urobiť povestný prvý krok, krok na priblíženie sa k ostatným, na to, aby sme boli apoštolmiestskej štvrti,“ povzbudzoval Svätý Otec.

Vzápätí vyzval na odvahu začať: „Keď sa veriaci laici stanú radostnými ohlasovateľmi evanjelia svojim spoluobčanom, zistia, že je mnoho srdc, ktoré si Duch Svätý už pripravil na prijatie ich svedectva, ich blízkosti, ich pozornosti.“ V meste je často oveľa úrodnejšia pôda pre apoštolát, ako si myslíme, poznamenal Svätý Otec.

FORMÁCIA LAIKOV

V súvislosti s apoštolátom miest pápež František upozornil, aké je dôležité dbať o formáciu laikov. Treba im pomáhať, „aby mali tento pohľad viery, plný nádeje, ktorý dokáže vidieť mesto očami Boha“. Treba ich povzbudzovať, „aby žili evanjelium, s vedomím, že každý život žitý kresťanský má vždy silný sociálny dopad“. Súčasne je podľa slov pápeža nevyhnuté žiť v laikoch túžbu po svedectve, „aby dokázali druhým s láskou darovať dar viery, ktorý dostali, sprevádzajúc s láskou tých bratov, ktorí začali robiť prvé kroky v živote viery“.

„Laici sú povolaní byť pokorný protagonistizmus v Cirkvi a stať sa kvasom kresťanského života pre celé mesto,“ dodal Svätý Otec František. Sú povolaní byť apoštolmi mestských štvrtí a sídlisk, v ktorých čoraz silnejšie panuje nevšímavosť a anonymita, a majú do nich prinášať Božie teplo cez pohľad, pozornosť a vytváranie vzťahov. Položil dôraz na to, aby to, čo odovzdávajú, bolo naozaj jadro evanjelia, nie jeho vedľajšie „prívesky“. Na záver svojho príhovoru pápež upozornil aj na dôležitosť spolupráce a jednoty veriacich laikov so svojimi pastiermi.

-jk-/RV
(Koláž: ViD)

Ak chce západný svet viesť dialóg s islamom, musí sa vrátiť k podstate kresťanstva

Nutnosť návratu

Snímka: archív

Už dlhší čas dostáva terorizmus islamský punc a vykresľuje sa ako vážne nebezpečenstvo pre Európu. Diskutuje sa o zákonoch primeraných závažnosti situácie, no zdá sa, že je to málo platné. Náš demokratický, bohatý a zosvetštený západný svet je dezorientovaný. Naše a islamské národy si nerozumejú. Medzi našou túžbou po pokojnom živote a násilím teroristov zíva priepasť.

Vývoj, ktorý nastal po newyorských Dvojičkách, ukázal, že vojny proti islamskému extrémizmu nielenže problém terorizmu neriešia, ale celú situáciu ešte zhoršujú. „Svätá vojna“ a „mučeniečstvo za islam“ sa rozšírili do mnohých krajín. Miliarda štyristo miliónov ľudí žije v tom, že ich náboženstvo a náboženská kultúra sa nedá poraziť. Čo teda robiť?

Pápež František v januári v Pápežskom inštitúte arabských a islamských štúdií vyzdvihol dialóg s moslimami: „Možno, že teraz väčšmi ako inokedy pociťujeme túto potrebu, pretože najúčinnejšia protilátka na akúkoľvek formu násilia je výchova k objavovaniu a prijímaniu rozdielnosti ako bohatstva a plodnosti.“ Tu sa však vyžaduje počúvať druhú stranu, aby sme boli schopní porozumieť hodnotám, ktoré druhý prináša. A preto Svätý Otec František v svojom príhovore kládol dôraz na „vhodnú formáciu, aby sme upevnení vo vlastnej identite mohli rásť vo vzájomnom poznaní“. Vzápätí však varoval, že nesmieme upadnúť do „nástrah zmierlivého synkretizmu, ktorý je napokon prázdny a veští totalitarizmus bez hodnôt“.

Ako vidno, stret dvoch spoločností, ktoré si navzájom nerozumejú, nie je v základe motivovaný politicky či ekonomicky, ale nábožensky.

ZÁPADU VRÁTIŤ BOHA

Predovšetkým je nutné povedať, že ideálom Západu je „sloboda“ človeka, vrátane vyviazanosti z Božích zákonov. Žijeme v prakticky ateistickej spoločnosti, a preto sa islamské národy pozerajú na kresťanský Západ ako na nepriateľa a nebezpečenstvo pre svoju vieru. Moderný svet ich síce priťahuje, no zároveň im naháňa strach! Náš život ich pohoršuje, nechcú žiť v stále neľudskejšom svete ako je ten náš: zvonka bohatý, ale vnútri vyprahnutý a prázdny. Napokon, sami sa naň často sťažujeme.

Súčasný refrén, ktorý je počuť v mešitách a opakuje sa v islamskej tlači je tento: poslaním tých, ktorý veria v Korán, je navrátiť Boha ateistickému Západu, ktorý stratil svoju podstatu. Tieto názory, vstevované aj v školách už od najútlejšieho veku, sú súčasťou moslimskej viery a kultúry. Len menšina praktikuje islamský terorizmus, ale ideológiu tejto menšiny zdieľajú milióny moslimov.

V súčasnosti, ktorá našu spoločnosť stále viac zbavuje ideálov a stále silnejšie doháňa k pesimizmu, egoizmu a ku kríze, pretože sa rodí čoraz menej detí, islam provokatívne vedie k vyhlásenému cieľu, ktorým je viera v Boha, hoci je to Boh Koránu, ktorý určite nie je Bohom evanjelia. A robí to všetkými možnými prostriedkami – od demogra-

fického rastu k terorizmu, od „svätej vojny“ k „mučeniečstvu za islam“.

OPÄŤ NÁJSŤ SEBA

Na Západe väčšinou žijeme tak, ako by Boh neexistoval. No ak sa chceme stretnúť s islamom a viesť s ním dialóg, musíme sa vrátiť k Bohu a k Desatoru, k Ježišovi Kristovi a k jeho evanjeliu, a to nielen v svojom osobnom živote, ale v živote rodiny, spoločnosti, v školstve, v masmédiách... Inak povedané – vrátiť sa k svojej kresťanskej identite. Alternatívou je vojna proti moslimským národom, ktorú v dlhodobom výhľade určite prehráme, a to z jedného prostého dôvodu: moslimovia sú totiž mladí, no my sme značne zosarili!

Musíme si na moslimov utvoriť realistickejší názor a pochopiť, akú závažnú zodpovednosť na zrode a šírení terorizmu islamského razenia nesieme aj my, západní kresťania.

Ďalšia dôležitá skutočnosť je, že islam nedefinuje sám seba v závislosti na slobode človeka, ale na podriadenosti Bohu, a to Bohu Koránu, nie evanjelia.

Viera je pre moslima najväčší dar, čo mu Boh poskytol a ktorý je nutné uchovávať modlitbou a dodržovaním prikázaní. Islamská viera nie je len osobná voľba, ako to hlása a vnucuje naša sekularizácia, ale utvára príslušnosť k spoločenstvu veriacich a k celému ľudstvu, ktoré Boh stvoril.

Islam je náboženstvo, ktoré čiastočne vychádza z kresťanského koreňa – z Boha Abraháma, takže ho v jeho prvých dobách niektorí cirkevní otcovia nazývali „kresťanskou herézou“. Ale dnes to určite nie je poľudšťujúce náboženstvo – samotná islamská realita v svojom porušovaní práv mužov a žien o tom poskytuje negatívny obraz. To by už však bola iná diskusia, podobne ako debata o povinnosti obraňovať sa pred agresiou.

Chcem však tlmočiť to, čo som počul od našich biskupov žijúcich v moslimských krajinách. Sú presvedčení o tom, že z pohľadu Božieho plánu má aj súčasný islam v ľudských dejinách svoju úlohu, ktorú nepoznáme, ale ktorá si zasluhuje úctu a pozornosť. Pre nás kresťanov je výzvou stretnutie, a nie stret s moslimami, dialóg, a nie vojna, návrat k viere a k životu v Kristovi, a nie teoretický či praktický ateizmus.

PIERRO GHEDDO/ RV

Pierro Gheddo z Pápežského inštitútu zahraničných misií je novinár, ktorý za 40 rokov misijného pôsobenia navštívil takmer všetky islamské štáty.

Kardinál Joseph Ratzinger vysvetľuje, ako treba chápať biblickú správu o stvorení sveta

O stvorení sveta a o páde človeka

Napriek tomu, že dokument Pápežskej biblickej komisie *Interpretácia Biblie v Cirkvi* z roku 1993 jasne odsudzuje doslovné chápanie *Správy o stvorení sveta* a vysvetľuje ho v súlade s dnešnými poznatkami vied, mnoho veriacich sa naďalej pridržiava „takmer“ doslovného výkladu, často s tým, že nešlo o 6 dní, ale o 6 období, ale inak sa nič nemení, azda až na vzhľad hada, ktorým je v podstate zlý duch.

Práve pre tých, ktorí takto zjednodušene chápu zmenu v myslení od starých čias k dnešku, uvádzam niekoľko odsekov z knihy kardinála Josepha Ratzingera, neskoršieho pápeža Benedikta XVI., *Na počiatku ...*

KATOLÍCKE CHÁPANIE

Kardinál Ratzinger sa priamo v úvode sťažuje, že téme stvorenia sa vyhýbajú mnohí katechéti i teológovia, lebo vyžaduje veľa odpovedí na mnoho ťažkých otázok.

Kardinál postupne rozoberá otázky spojené s detským chápaním obrazov Biblie až po ich dnešnú teologickú hĺbku interpretujúcu význam obrazov. Zdôrazňuje, že *Biblia* nie je prírodovedecká učebnica, ale hovorí o tom, že Boh stvoril svet, Slnko, Mesiac i hviezdy, stvoril ich pre človeka, ktorý sa môže s dôverou, bez obáv priblížiť Bohu, k živému Bohu, pôvodcovi všetkého stvorenstva. A to je práve podstatný rozdiel oproti všetkým mýtom, démonom a božstvám sveta, v ktorom vznikol text *Biblie*. Táto biblická správa zbavuje človeka strachu, odvoláva sa na rozumnosť a je tak schopná adaptovať sa permanentne na chápanie zodpovedajúce dobe.

Výrazmi „*Riekol Boh: Nech je a stalo sa*“ sa vyjadruje počiatok, ale aj poriadok z Božej vôle, nie náhodnosť;

možno z nich vybadať tvoriacu Inteligenciu, ktorú Einstein obdivoval v prírodných zákonoch.

Stvorenie sveta má svoj rytmus (sedem dní), ktorý je orientovaný smerom k sobote, k zmluve medzi Bohom a človekom, k službe Bohu. Slová „*umiestnil ho (človeka) v raji, aby ho obrábal a chránil*“ (Gn 2, 15) znamenajú v súlade s Božou vôľou kultivovať a chrániť prostredie, do ktorého ho Boh umiestnil; je to výzva na tvorivosť pre každého človeka v každej dobe.

ČLOVEK

Biblická správa o stvorení odpovedá aj na otázku, čím je ľudská bytosť, čím je človek. „*Vzatý zo zeme*“ znamená, že všetci sme jedným pokolením z tej istej zeme. „*Učíňme človeka na náš obraz, nám podobný*“ (Gn 1,26) znamená dotyk neba a zeme v človekovi. Čo všetko znamená Boží obraz v človeku a aké sú dôsledky zničenia tohto obrazu, od toho sa odvíja svätosť i morálka. Slová „*Podmaňte si zem!*“ hovoria o poslaní človeka a o jeho perspektíve opäť v súlade s Božou vôľou.

Ale čo hovorí *Biblia* o pôvode človeka zo živočíšnej ríše? „*Správa o prachu zeme a o dychu Boha hovorí skôr o tom, čím človek je, než o jeho pôvode. Vysvetľuje jeho vnútorný pôvod, vrhá svetlo na projekt človeka. A naopak, te-*

ória evolúcie sa usiluje pochopiť a opísať jeho biologický vývoj. Ak však tak činí, nevysvetľuje „projekt“ ľudskej osoby, jeho vnútorný pôvod, ani jeho osobitnú prirodzenosť. Preto oba prístupy môžeme považovať skôr za komplementárne, než vylučujúce sa z reality,“ píše kardinál Ratzinger.

MONODOVA NÁHODA

V kapitole *Stvorenie ľudskej bytosti* J. Ratzinger uvádza prístupy viacerých významných prírodovedcov, osobitne sa však venuje dielu Jaquesa Monoda *Náhoda a nevyhnutnosť*. Sú to pohľady na filozofické otázky modernej biológie a to významnej vedeckej autority a oponenta viery v stvorenie. Túto pasáž sa oplatí odcitovať neskrátene:

„*Začnem s dvoma dôležitými a zásadnými tvrdeniami, ktoré (Monod) spomína. Prvým je, že existuje aj to, čo nie je nevyhnutné. Na rozdiel od Laplacea a Hegla Monod tvrdí, že nie všetky veci na svete sa dajú odvodiť od iných ako sled nevyhnutností. Neexistuje žiadna všeobijajúca formula, z ktorej by sa dalo všetko odvodiť. Podľa J. Monoda v svete existuje nielen nevyhnutnosť, ale aj náhoda. Ako kresťania by sme mohli ísť ďalej a povedať, že aj sloboda. Pri každej udalosti, uvádza Monod, dve reality vedľa seba nemusia existovať, ale mohli by existovať. Jednou z nich je život. Podľa zákonov fyziky mohol sa život vyvinúť, ale nemusel. Navyše, dodáva, bolo vysoko nepravdepodobné, aby vznikol; matematická pravdepodobnosť vzniku života bola blízka nule.*

Dá sa preto dobre predpokladať, že vznik života sa uskutočnil iba raz a to sa uskutočnilo na Zemi.

Druhým faktom, ktorý sa mohol stať, ale nemusel, bola ľudská bytosť. Aj to

>>>

bolo tak nepravdepodobné, že Monod ako prírodovedec pravdepodobnosť vzniku človeka pokladá za výnimočnú, ktorá nastala iba raz. Sme teda, hovorí J. Monod, výsledkom náhody. Je to akoby šťastné číslo v lotérii, ktoré neočakávane vyhralo miliardu dolárov.

V tomto ateistickom žargóne Monod iba znova vyjadruje to, na čo sa viera stáročia odvolávala v modlitbe: 'Nemusel som byť, ale som, pretože si ma Ty chcel, Bože.' Rozdiel je v tom, že namiesto vôle Božej Monod predpokladá náhodu, lotériu, ktorá nás zrodila.

Ak je to tak, potom je naozaj otázne, či to bol šťastný výsledok. Nedávno mi taxikár povedal, že mladí ľudia často hovoria: 'Nikto sa ma nikdy nepýtal, či sa chcem narodiť.' A jeden učiteľ mi vravel, že chcel napomenúť dieťa, aby bolo vďačné rodičom, ktorí mu dali život, načo odvetilo: 'Vôbec im nie som za to vďačný.' Nič šťastného nevidelo v tom, že existuje.

A naozaj, ak sme iba dielom slepej náhody, ktorá nás hodila do oceánu ničoty, potom je to dostatočný dôvod na to, aby sme sa cítili nešťastní. Iba ak vieme, že je Nieкто, kto neurobil slepý hod kockou a že tu nie sme náhodou, ale zo slobodného rozhodnutia a lásky, môžeme v našom nešťastí byť vďační za túto slobodu a s vďakou poznať, že byť človekom je dar Boží."

NIE JE TO NÁHODA

Kardinál Ratzinger sa potom venuje mechanizmu evolučného procesu. Konštatuje revolučné zmeny, ktoré v pohľade na evolúciu priniesla mikrobiológia a biochémia.

Opäť sa odvoláva na Jacquesa Monoda, ktorý uvádza, že každý organizmus je utvorený tak, že reprodukuje sám seba a evolúcia sa zakladá podľa neho na chybách, ktoré vznikajú pri reprodukcii. Z toho mu vyplýva záver, že sme dôsledkom náhodných chýb.

Čo možno povedať na takýto názor? – pýta sa J. Ratzinger. Podľa neho je vecou prírodných vied vysvetliť, ako sa vyvíja strom života, ako vyrastajú na ňom nové vetvy. To nie je vecou viery. „Treba však povedať nahlas, že tento veľký projekt živých bytostí nie je produktom náhod a chýb,“ píše J. Ratzinger a dodáva, že nie je ani produktom selektívnych procesov, ku ktorým sa nelogicky, nevedecky ba mytologicky pripodobňujú Božie zásahy. Podľa kardinála projekt stromu života poukazuje na Rozum, tvorivú Inteligenciu, ktorá sa dnes čím ďalej tým jasnejšie vyjavuje. „Sme dielom Božieho projektu, plodom lásky. Opravdivé vyjadrenie

toho, čím človek naozaj je, najlepšie poznávame z Pilátových slov 'Ecce homo! – Hľa človek!' pri pohľade na zbičovaného Ježiša," končí svoju úvahu o stvorení človeka kardinál Ratzinger.

HRIECH

Kardinál Ratzinger ešte spomína dva významné obrazy: záhradu a hada.

Záhradou, do ktorej Boh umiestnil človeka je svet, ktorý nie je pre neho divočinou, ale domovom, o ktorý sa má starať.

Obraz hada slúži na priblíženie pokúšenia človeka neakceptovať obmedzenia, do ktorých ho Boh postavil; teda oslobodiť sa spod Božích zákonov. No ignoranciou Božích zákonov sa človek nestáva bohom, ako si myslel, ale karikatúrou Boha, závislou od svojich schopností, od sveta, ktorý si sám vytvoril. Keď sa človek zbaví vnútorných štandardov (ktorými sú jeho svedomie a život v pravde), oslobodí sa takým spôsobom, ako ten, ktorý si odpili kornár, na ktorom sedí.

Obraz Adamovho hriechu, ktorým sa začína biblický príbeh počiatkov ľudstva, je v nedôvere v Boha. „V teológii sa zaužíval nepresný a nesprávny pojem dedičného hriechu. Nič sa nám dnes nezdá podivnejšie, ba absurdnejšie, ako trvať na dedičnom hriechu, pretože náš hriech môže byť iba niečo veľmi osobné a pretože Boh nevytvoril koncentračný tábor, v ktorom uväznil príbuzných, pretože je oslobodzujúcim Bohom lásky, ktorý volá každého po mene. Čo teda znamená dedičný hriech, ak ho správne interpretujeme?“ – pýta sa J. Ratzinger. „Hriech je stratou vzťahu a do tej miery, v akej je narušená sieť ľudských vzťahov, je narušená od začiatku každá ľudská bytosť pri-

chádzajúca na svet poznačená narušením vzťahov. Iba Stvoriteľ môže napraviť narušené vzťahy medzi stvoreniami. Kristus ide Adamovou cestou opačne. Stáva sa úplne závislým od vôle Otca, nejde cestou moci, ale cestou lásky. Kríž, ako miesto jeho poslušnosti až na smrť, je pravým stromom života v pravde, ku ktorému sa dá priblížiť a z ovocia ktorého možno jesť (Eucharistia), lebo je ovocím pravého života. V tomto zmysle je Kristus novým Adamom, v ktorom začína ľudstvo znova,“ zamýšľa sa a vysvetľuje kardinál Ratzinger o počiatkoch a perspektívach ľudstva.

Túto pomerne novú interpretáciu Genезis od autority, ktorú sotva niekto môže obviňovať z herézy, som považoval za potrebné uviesť obsérnejšie z dvoch dôvodov: jednak je u nás málo známa a mnoho veriacich lipne na predstavách zo starších dôb, jednak mnoho neveriacich si myslí, že Kniha Genезis je rozprávku pre deti a nemá súčasnemu človeku čo povedať.

ANTON HAJDUK
(Snímky: CTV)

Uverejnené v *Radosť a nádej* 2/2005, vychádza s láskavým povolením RaN

Predplaťte si
VOX
na rok 2015

Veľký tresk

Zostúpme v čase tak ďaleko, ako len je to možné, až k pôvodu vesmíru. Zrazu sme asi pätnásť miliárd rokov v minulosti. Sme pri zrode vesmíru.

Snímka: dailygalaxy.com

Moderná fyzika nám hovorí, že vesmír sa zrodil z gigantického výbuchu, ktorý spôsobil ešte dnes pozorovateľné rozpínanie hmoty. Galaxie, tieto oblaky zložené zo stoviek miliárd hviezd, sa vzdávajú jedna od druhej pod tlakom prvotného výbuchu. Stačí zmerať rýchlosť vzdávania galaxií a z toho odvodiť prvotný moment, keď sa nachádzali zhromaždené v istom bode. Teda urobiť čosi podobné, ako keby sme dozadu odvíjali film. Nakoniec odhalíme presný moment, keď mal celý vesmír rozmer špendlíkovej hlavičky. A do tohto okamihu treba umiestniť začiatok našej histórie.

MILIARDA MILIARDTINY ŠPENDLÍKOVEJ HLAVIČKY

Astrofyzici pokladajú za počiatočný bod dejín vesmíru prvé miliardy po prvotnom výbuchu. V tom fantasticky malom veku bol celý vesmír, so všetkým, čo bude obsahovať neskôr, s galaxiami, planétami, so Zemou, s jej stromami, kvetmi i s naším kľúčom, obsiahnutý v nepredstaviteľne malíčkovej guľi: 10^{-33} centimetra, čiže miliardy miliárd menšej ako jadro atómu. Aby ten minirozmer „vynikol“, tak na porovnanie – priemer atómového jadra je „iba“ 10^{-13} centimetra...

Hustota a teplota pôvodného vesmíru dosahujú veľkosti, ktoré ľudský duch nemôže pochopiť: úžasná teplota 10^{32} stupňov znamená, že za jednotkou nasleduje 32 núl! Stočíme tu pred „teplotným múrom“, pred hranicou extrémnej horúčavy, za ktorou sa rúca naša fyzika. Pri tejto teplote je energia rodiaceho sa vesmíru ohromujúca.

Pokiaľ ide o jeho „hmotu“ – ak má vôbec toto slovo nejaký význam – skladá sa z akejsi „polievky“ prvotných častíc, vzdialených predkov kvarkov, častíc, ktoré neustále medzi sebou reagujú. Ešte nie je nijaký rozdiel medzi týmito prvotnými časticami, všetky reagujú rovnakým spôsobom; v tomto štádiu sú prítomné štyri základné interakcie (gravitácia, elektromagnetická sila, silná sila a slabá sila) ešte neodlíšené, zmiešané v jedinej univerzálnej sile.

A to všetko vo vesmíre, ktorý je miliardy a miliardy ráz menší ako špendlíková hlavička!

JABLKO

Toto obdobie je možno najúžasnejšie v celej histórii kozmu. Udalosti ležia v závažnom tempe, takže v tých miliardtinách sekundy sa odohrá oveľa viac vecí ako v nasledujúcich miliardách rokov.

Akoby sa počiatočné vrenie tak trochu podobalo večnosti. Keby rozumné bytosti boli mohli byť v tých dobách, mali by pocit, že medzi jednotlivými udalosťami uplynul nekonečne dlhý čas, takmer večnosť. Napríklad: udalosť, ktorú dnes vnímame v podobe záblesku fotografického blesku, by v rodiacom sa vesmíre trvala miliardu rokov, pretože v tom čase extrémna nahustenosť udalostí spôsobovala skreslenie plynutia času.

Po prvotnom okamihu stvorenia stačilo niekoľko miliardtin sekundy, aby vesmír vstúpil do nezvyčajnej fázy, ktorú fyzici nazývajú *inflačná éra*. Počas tohto neskutočne krátkeho obdobia – od 10^{-35} po 10^{-32} – sa vesmír rozpínal o faktor 10^{50} . Od veľkosti atómového jadra vzrástol do veľkosti jablka s priemerom desať centimetrov. Inými slovami – táto závažná expanzia je oveľa dôležitejšia ako tá, ktorá trvá podnes a v ktorej sa objem vesmíru zväčšil iba o relatívne nevelký faktor – 10^9 , čiže sotva miliardkrát.

Aby sme si vedeli čo len trochu predstaviť tieto neskutočne malé rozmery, na ilustráciu uveďme, že pomer medzi elementárnou časticou a jablkom je proporcionálne oveľa väčší ako pomer medzi jablkom a pozorovateľným vesmírom.

ČASTICA X

Vráťme sa však k vesmíru, ktorý je už „veľký“ ako jablko. Kozmický orloj ukazuje 10^{32} sekundy, *inflačná éra* sa práve skončila. V tomto okamihu existuje iba jediný druh častice, ktorú fyzici poeticky nazvali *častica X*. Je to pôvodná pračastica, predchodkyňa všetkých ostatných. Jej úloha spočíva v prenášaní síl. Keby niekto mohol pozorovať vesmír v tej chvíli, bol by skonštatoval, že počiatočné jablko je dokonale homogénne: bolo to silové pole, ktoré neobsahovalo ani najmenšiu čiastočku hmoty.

A práve v čase 10^{-31} sekundy sa stalo čosi fatálne: z častíc X vznikajú všetky ostatné prvé častice hmoty – kvarky, elektróny, fotóny, neutrína a ich antičastice.

Pozrime saopäť na rodiaci sa vesmír. Teraz už má rozmery veľkého balóna. Existujúce častice spôsobujú zmeny hustoty, ktoré sa miestami prejavujú ako rozličné trhliny a nepravidelnosti.

Za našu existenciu vdáčíme práve týmto pôvodným nepravidelnostiam. Z mikroskopických trhlín sa oveľa neskôr zrodili galaxie, hviezdy a planéty. Jednoducho – pôvodná kozmická tapiséria splodila všetko, čo dnes poznáme, a to len za niekoľko miliardín sekundy.

TRI MINÚTY

Podme však opäť do minulosti vesmíru. V 10^{-32} sekundy nastáva prvá premena fázy: silná sila, ktorá zabezpečuje súdržnosť atómového jadra, sa oddeľuje od elektroslabej sily (výsledok fúzie elektromagnetickej sily a účinku

rádioaktívneho rozpadu). V tomto čase vesmír narástol do fenomenálnych rozmerov: od jedného konca po druhý meria 300 metrov. Vo vnútri panuje absolútna temnota a nepredstaviteľná teplota.

Čas však beží ďalej. V 10^{-11} sekundy sa elektroslabá sila delí na dve sily: na elektromagnetickú interakciu a na slabú silu. Fotóny sa už nemôžu miešať s inými časticami, napríklad s kvarkami, gluónmi a leptónmi. Práve sa zrodili štyri základné sily.

Medzi 10^{-11} a 10^{-5} sekundy pokračuje diferenciácia. No v tom čase sa odohrá podstatná udalosť: Kvarky sa zoskupujú do neutrónov a protónov a väčšina antičastíc mizne, aby uvoľnili miesto časticiam súčasného vesmíru.

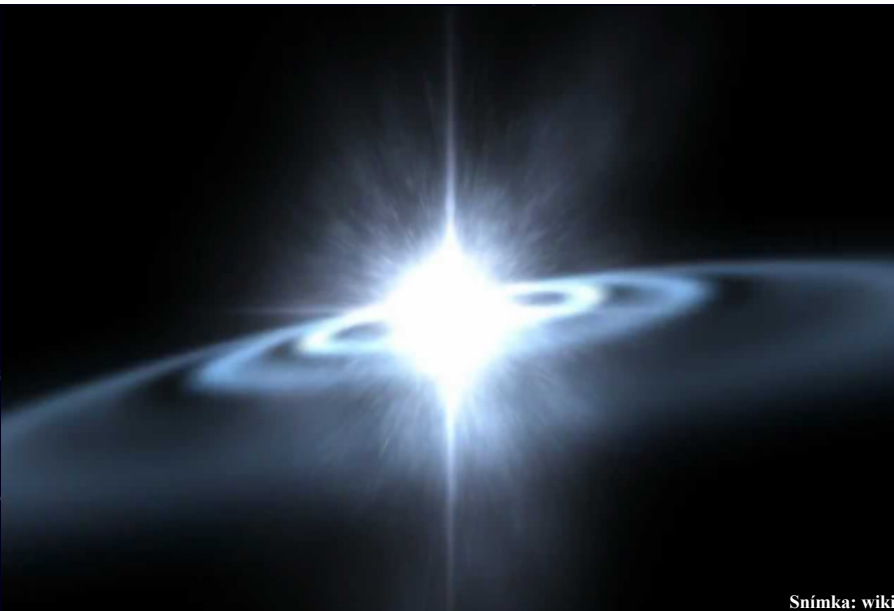
Počas desaťtisíciny sekundy sa teda vytvorili elementárne častice v práve usporiadanom priestore.

Vesmír ďalej pokračuje v rozpínaní a v ochladzovaní. Približne 200 sekúnd po pôvodnom okamihu sa elementárne častice zoskupujú a vytvárajú izotopy jadier vodíka a hélia – postupne vzniká svet, aký poznáme.

História, ktorou sme doteraz prešli, trvala asi tri minúty. Od tej chvíle sa veci budú vyvíjať oveľa pomalšie. Milióny rokov bude celý vesmír ponorený v radiáciách a v plazme víriaceho plynu. Vo veku okolo sto miliónov rokov vzniknú z obrovského plynového víreniaprvé hviezdy. V ich strede sa pospájajú atómy vodíka a hélia a z nich vzniknú ťažké prvky, ktoré si oveľa neskôr, po miliardách rokov, nájdu cestu na Zem.

Z knihy Jean Guittou: *Boh a veda*, Lúč, Bratislava, 1992,

spracovala A. T.

Snímka: wiki

*Myslím,
teda objednám si*

VOX

Ročné predplatné 10 eur

Objednávky:

vox@prikryl.sk

0915 793 811

O tom, čo sa dialo pred povestným časom 10^{-43} vedci nemajú ani najmenšiu predstavu

Pohl'ad za múr

Jeden z najväčších katolíckych mysliteľov 20. storočia Jean Guitton sa neuspokojil s tým, čo sa odohralo 10^{-43} sekundy po stvorení vesmíru. Chcel ísť ešte ďalej, keď bol čas v bode absolútnej nuly.

Čo sa stalo pre veľkým treskom? – pýta sa Jean Guitton a spolu s bratmi Bogdanovcami, francúzskymi popularizátormi vedy, hľadajú spoločnú odpoveď.

Fyzici však nemajú najmenšiu predstavu, ako by sa dalo vysvetliť zjavenie sa vesmíru. Môžu sa vrátiť až do bodu 10^{-43} sekundy, ale nie ďalej. Tam narázia na povestný Planckov múr, pomenovaný po slávnom nemeckom fyzikovi, ktorý prvý zaznamenal, že veda nedokáže vysvetliť správanie sa atómov v podmienkach, keď je gravitačná sila extrémna. V počiatočnom miniatúrnom vesmíre gravitácia ešte nemá nijakú planétu, hviezdu ani galaxiu, na ktoré by mohla pôsobiť; a predsa je tam táto sila prítomná, interferuje s elementárnymi časticami, ktoré závisia od elektromagnetických a jadrových síl. „Práve to nám bráni dozvedieť sa, čo sa stalo pred 10^{-43} sekund. Gravitácia predstavuje neprekonateľnú prekážku pre akékoľvek skúmanie. Za Planckovým múrom je absolútne tajomstvo,“ vysvetľuje Grichka Bogdanov.

HRANICA VEDOMOSTÍ

Múr poznania sa končí v oných 10^{-43} sekundy dejín vesmíru. Fyzici to nazvali Planckov čas. Je to aj posledná hranica našich vedomostí, koniec našej cesty k začiatkom. Za týmto múrom sa skrýva nepredstaviteľná skutočnosť. „Čosi, čo možno nikdy nebudeme môcť pochopiť, tajomstvo, ktoré fyzici ani len nepomýšľajú odhaliť,“ tvrdí Igor Bogdanov.

Podaktorí sa pokúsili nazrieť na druhú stranu múru, ale nevedeli povedať nič zrozumiteľné o tom, čo možno videli. Igor Bogdanov si spomína: „Raz som sa stretol s jedným takýmto fyzikom. Tvrdil, že v mladosti mu jeho práce umožnili zoštípiť až k Planckovmu času a vrhnúť

letmý pohľad na druhú stranu múru. Navela z neho vyšlo, že zbadal závrtnú skutočnosť: sama štruktúra priestoru sa prepadla do takého intenzívneho gravitačného kužela, že čas preletel od budúcnosti do minulosti a na dne kužela vybuchol do myriady okamihov rovnajúcich sa večnosti. To vytušil tento muž za Planckovým múrom a človek mal pocit, že vedec o tom hovoril ako o akejsi metafyzickej halucinácii, ktorá ho navždy poznačila.“

TVORCA – OCEÁN ENERGIE

Podľa Jeana Guittona je vedcov otras pochopiteľný. „Najnovšie teórie o začiatkoch vesmíru sa doslovne odvolávajú na pojmy metafyzického rázu,“ tvrdí J. Guitton.

Aj fyzik John Wheeler opisuje to „čosi“, čo predchádzalo stvoreniu vesmíru: „Všetko, čo poznáme, nachádza svoj pôvod v nekonečnom oceáne energie, pôsobiacej dojmom ničoty.“

Fyzik David Bohm sa nazdáva, že vedomie a hmota, čas, priestor a vesmír sú „iba maličké, sotva postihnuteľné vlnenia vo vzťahu k nesmiernej aktivite skrytého plánu, ktorý sám pochádza z večne tvorivého prameňa, nachádzajúceho sa mimo priestoru a času“.

Odkiaľ však pochádza to priam kolosálne množstvo energie na začiatku big bang, veľkého tresku? „Tuším, že to, čo sa skrýva za Planckovým múrom, je forma prvej energie neohraničenej sily,“ hovorí J. Guitton. Myslí si, že pred stvorením vesmíru panovalo nekonečné trvanie času. „Totálny, nevyčerpatelný Čas, ktorý ešte nebol otvorený, rozdelený na minulosť, prítomnosť, budúcnosť. S týmto časom, ktorý ešte nebol zadelený do symetrického poriadku, kde prítomnosť je iba dvojité zrkadlo, s týmto absolút-

ným časom, čo plynie, korešponduje rovnako totálna, nevyčerpatelná energia. Oceán nevyčerpatelnej energie, to je Tvorca,“ uvažuje J. Guitton. Podľa neho ak nemôžeme pochopiť, čo je za Múrom, je to preto, lebo „všetky fyzikálne zákony strácajú pôdu pod nohami pred absolútnym tajomstvom Boha a Stvoriteľa“.

PREČO?

Prirodzene, že sa úplne logicky vynárajú otázky: Prečo bol stvorený vesmír? Čo viedlo Stvoriteľa k tomu, aby stvoril taký vesmír, aký poznáme?

J. Guitton sa pokúša hľadať odpovede: „Pokúsme sa pochopiť: pred Planckovým časom neexistuje nič. Či skôr: panuje nadčasová Totalita, dokonalá inteligencia, absolútna symetria. V ničote je jediný pôvodný Princíp, nekonečná, neohraničená sila, bez začiatku a konca. V tej prvej chvíli ona halucinačná mocnosť sily a samoty, harmónie a dokonalosti možno ani nemala v úmysle kohosi alebo čosi vytvárať. Stačila si sama sebe.“

A potom sa „čosi“ stalo. Ale čo? „Neviem. Záchvev Ničoho. Možno akási príhoda v ničote, zmena prázdna. V jednom fantastickom okamihu sa Tvorca, vedomý si toho, že je Ten, ktorý Je v totalite ničoty, rozhodne vytvorí zrkadlo svojej vlastnej existencie. Hmota, vesmír: odraz jeho vedomia, definitívny rozchod s krásnou harmóniou pôvodnej ničoty. Boh istým spôsobom vytvoril obraz samého seba,“ ukončuje Jean Guitton.

Mohlo sa to takto nejako začať? Možno to veda nikdy presne nezodpovie; no svojím mlčaním môže poslúžiť ako sprievodca našej intuície.

Z knihy Jean Guitton: *Boh a veda*, Lúč, Bratislava, 1992, spracovala A. T.

Paleontológ Peter Holec dokazuje, že viera v Boha Stvoriteľa a evolúcia nie sú v protiklade

Vznik života

Pod pojmom vývoj (evolúcia) možno chápať nezvratný proces vo vesmíre, ktorý vedie živú aj neživú hmotu z určitého východiskového stavu cez rôzne prechodné stupne do záverečného stavu – z bodu alfa do bodu omega.

Kedže živá hmota – biota, ktorá je predmetom nášho záujmu, závisí aj od neživého prostredia – abiotických faktorov, treba spomenúť, že okrem biologickej evolúcie existuje aj astronomický či fyzikálny, chemický a geologický vývoj neživej hmoty.

Život vznikol v raných štádiách vývoja Zeme. V súčasnosti ani život najjednoduchších organizmov nevzniká z neživého. V dobách vzniku života museli teda byť iné podmienky ako sú dnes. Odlišnosti boli najmä v zložení atmosféry a v charaktere žiarenia.

Keď sa sformovali predstavy o niekdajšej atmosfére, 23-ročný americký študent chémie Stanley Miller, inšpirovaný paleontológom Haroldom Ureyom, napodobnil v roku 1951 v laboratóriu procesy podľa sformulovaných predstáv. Nechal prechádzať elektrický výboj zmesou vodíka, metánu, amoniaku a vodných pár bez prístupu kyslíka. Po niekoľkých dňoch bolo možné v roztoku dokázať niektoré aminokyseliny a iné organické látky.

Odvtedy sa stovky vedcov venovali podobným pokusom a podarilo sa im syntetizovať početné aminokyseliny, cukry a iné biologicky významné organické látky. Za možný energetický zdroj sa považuje intenzívne ultrafialové žiarenie, elektrické výboje v podobe bleskov, vulkanické teplo aj v okolí čiernych komínov (black smokers), ba aj rázové vlny pri dopade meteoritov.

ZAČALO SA TO V MORI

Kolískou života bolo veľmi pravdepodobne more, vtedy ešte s nízkym stupňom salinity. Pri vzniku vysokomolekulových látok pravdepodobne zohral významnú úlohu aj anorganický substrát. Predpokladá sa, že mohlo dochádzať k adsorpcii organických látok na jemné lupienky ílových minerálov (montmorilonitov), ktoré mohli pôsobiť ako katalyzátor. Odvrstvením organických koloidov vznikali podľa Oparinovej teórie koacervátové kvap-

ky a po dlhej chemickej evolúcii vznikali zložité reťazce enzymaticky aktívnych bielkovín, ktoré sú charakteristické pre všetko živé. Pre biologickú evolúciu bolo dôležité, že sa odohrávala v sterilnom prostredí, pretože chýbali miliardy mikroorganizmov, ktoré dnes okamžite napádajú každú organickú látku, ktorá by sa analogickým spôsobom začala utvárať z anorganického substrátu.

Chýbal kyslík, a tak organické molekuly neboli ničené oxidáciou. Žiadne laboratórium na svete nie je schopné zopakovať cestu tejto chemickej evolúcie, lebo nevie modelovať nesmierne dlhý čas a rozmanité podmienky, ktoré boli k tomu potrebné. Veľmi pomaly sa meniace abiotické faktory – tlak prostredia na vývoj – dokážeme len ťažko zmapovať a pochopiť. Napríklad silné ultrafialové žiarenie, ktoré možno kedysi pomohlo k vzniku života, dnes ho zabíja. Aj dnešné rastlinstvo by pravdepodobne vyhynulo v atmosfére tak bohatej na oxid uhličitý, v akej žili karbónske rastliny z prvohôr.

BAKTÉRIE A SINICE

V súčasnosti sa viacerí bádatelia prikláňajú k myšlienke, že život nemusel vzniknúť na dne plytkých morí, ale vo väčších hĺbkach. Niektorí autori predpokladajú, že život mohol vzniknúť aj v zemskej kôre.

Pravdepodobne najstaršie živé tvory na Zemi boli prokaryotické jednobunkovce, ktoré nemajú bunkové jadro, ale jadrová hmota je rozptýlená v cytoplazme. Boli to baktérie a sinice. Štúdie z posledných rokov ukázali prekvapivú rozmanitosť ich životného prostredia a schopnosť ich adaptácie na veľmi nepriaznivé podmienky. Označujeme ich ako extremofilné organizmy. Z nich termofilné dokážu žiť v horúcej vode až do 113°C, acidofilné v kyslom prostredí do pH rovnajúce sa 2, dokonca i nižšom. Naopak, alkalofilné baktérie žijú až do pH rovnajúce sa 13, halofil-

né až pri 25 % koncentrácii soli vo vode. Baktéria *Thiobacillus thiooxidans* vyžije aj v kyseline sírovej.

Už v roku 1972 sa v okolí čiernych komínov zistili archebaktérie, ktoré majú veľmi jednoduchú genetickú výbavu. Napríklad *Metanococcus janaschi*, ktorý žije pri teplote asi 85°C získava energiu z oxidácie vodíka a redukcie CO₂, pričom produkuje metán. Archebaktérie sú základom potravinového reťazca na bohatý život v okolí podmorských výverov.

BUNKOVÝ VÝVOJ

Takmer všetci bádatelia sa zhodujú, že všetko živé možno odvodiť od jediného radu organických syntéz z čias spomenutého chemického vývoja. Všetky súčasné organizmy majú spoločný základ – 20 aminokyselín a ich kombinácie, všetky obsahujú aktívne ľavotočivé látky. Každý organizmus je súčasťou súvislého potravinového reťazca.

Výše 3 a pol miliardy dlhá neprerušovaná reťaz života na Zemi poskytuje geológii priamy dôkaz o tom, že teplota na celom povrchu Zeme za tento nesmierne dlhý čas neklesla dlhodobejšie pod 0°C a nevystúpila nad 65–100 °C. Striedali sa teplejšie a chladnejšie obdobia, ale výkyvy nedosiahli celoplanetárny charakter a nespôsobili pretrhnutie reťazce života. Udržiavanie tohto pomerne úzkeho bioklimatického rozmedzia sa uskutočňuje autoregulačnou schopnosťou atmosféry (skleníkový efekt). Ak sa napríklad zvýši prísun energie (zvýšeným slnečným žiarením či generovaním tepla rádioaktívnym rozpadom), nastáva hneď zvýšenie vyparovania, tvorba mrakov a následné ochladzovanie.

Dôkazy prvých prokaryotických organizmov pochádzajú z hornín starších ako 3 miliardy rokov (archaikum – prahory). Prvé z týchto organizmov boli anaeróbne a dokázali využiť energiu živín len asi na 5% oproti neskorším – aeróbnym. Až

Snímka: earth-time.org

>>>

keď množstvo kyslíka prekročilo 1 % dnešného množstva (Pasteurova hladina) prechádzali mikroorganizmy od fermentácie k dýchaniu. Vývoj prokaryot trval takmer 2 miliardy rokov.

Prvé organizmy s diferencovaným bunkovým jadrom – eukaryota sa objavili približne pred 1,5–1,4 miliardami rokov. Eukaryotické bunky oproti prokaryotickým sú oveľa komplikovanejšie. Majú množstvo organel, ku ktorým patria aj mitochondrie a chloroplasty. Výsledky získané na základe molekulárno-biologických analýz potvrdzujú, že eukaryotická bunka jednobunkových aj mnohobunkových organizmov vznikla cestou symbiotického spojenia viacerých prokaryotických buniek. Asi pol miliardy rokov trval vývoj mnohobunkových organizmov (*Metazoa*). Tieto sa objavili na konci predkambria (proterozoikum – starohory) pred 600–700 miliónmi rokov (tzv. Ediakarská fauna).

Pribúdanie kyslíka v atmosfére na úkor oxidu uhličitého zapríčinilo zmenu chemického zloženia morskej vody, tá nadobudla alkalický charakter. To umožnilo organizmom počnúc od kambria vytvárať kostry a schránky z CaCO_3 . Počas ďalších 100 miliónov rokov si boli schopné vytvárať takmer všetky živočíšne a mnohé rastlinné kostry a schránky – materiál, ktorý sa takmer ako jediný zachoval v podobe fosílií. Tým možno vysvetliť aj ten zdanlivo náhly skok na

Snímka: geoeduc

začiatku kambria, keď sa po dlhom období ojedinelých zvyškov akoby naraz objavujú rozmanité bohaté fauny na rôznych lokalitách po celom povrchu Zeme.

NIET PROTIKLADU

Podľa názoru ojedinelých vedcov mohol byť život prinesený na Zem z inej planéty. Astronomické štúdie posledných rokov dokázali početné zlúčeniny v medzihviezdnom priestore. Pozoruhodné výsledky priniesli analýzy meteoritov – uhľkatých chondritov. Bolo z nich extrahovaných 18 aminokyselín, ale n rozdiel od týchto látok v živých telách, kde sú výhradne ľavotočivé, tu bola po-

lovica ľavotočivých a polovica pravotočivých. Vo vesmírnom priestore sú také drastické podmienky, že je takmer vylúčené, aby tam dlhšiu dobu preživali aj najodolnejšie spóry.

Najpravdepodobnejší variant je teda ten, že život vznikol na Zemi. To nevylučuje možnosť, že život vznikol analogicky aj na iných planétach. Na dosiahnutie dokonalejších štádií života na Zemi boli potrebné 3 miliardy rokov. To je nesmierne dlhý čas aj vzhľadom na trvanie vesmíru (asi 13,5 miliárd rokov). Množstvo možností a križovatiek, cez ktoré sa evolúcia uberala, ukazujú prírodovedcom, že by bolo naivné si myslieť, že ešte niekde inde vo vesmíre dopel vývoj života k rovnakému výsledku ako na Zemi – k človeku.

Vývoj vesmíru, hmoty a života je až do dneška neprerušené stvorenie hmoty a živých bytostí vo vesmíre. Preto neexistuje žiadny rozpor medzi metafyzickou myšlienkou stvorenia a vedeckým pojmom evolúcie, ale oba tieto pojmy sa dopĺňajú, sú komplementárne. To, čo astrofyzici, fyzici, chemici a biológovia nazývajú kozmickým, fyzikálnym, chemickým a biologickým vývojom, chápu metafyzici a teológovia ako práve sa postupne uskutočňujúce stvorenie od jednoduchého k zložitému od začiatku vesmíru dodnes. Viera v Boha Stvoriteľa a evolúcia nie sú v protiklade.

PETER HOLEC

MICHAEL NOVAK

Boha nikto nevidí

Temná noc ateistov
aj veriacich

PostScriptum

Knižná novinka od významného amerického filozofa a teológa

Slovenský čitateľ dostáva do rúk osobitne cenný príspevok do večnej diskusie o „viere a neviere“, ktorý reflektuje duchovnú skúsenosť ľudstva s myšlienkovým svetom našich čias, polemizuje so silne znejúcimi názormi zástancov ateizmu a hľadá východiská pre konštruktívny dialóg. Na základe vlastnej vedeckej činnosti, ako aj svojich osobných zápasov o vieru, Novak prostredníctvom racionálnych argumentov ukazuje, že duchovná perspektíva naozaj poskytuje najuspokojujúcejšie odpovede na večné otázky o zmysle bytia.

Dostupné vo väčšine knižkupectiev.

Viac informácií a objednávky na:

www.postscriptum.sk

Veda sleduje len hmotné skutočnosti, preto nevie Boha dokázať, ale ani vyvrátiť

Snímka: archív P.H.

Moderná paleontológia dáva evolúciu života na Zemi do širšieho kontextu. Známy paleontológ a vysokoškolský profesor PETER HOLEC v rozhovore tvrdí, že ho táto veda naučila obdivovať Božie dielo.

Geológiu mnohí považujú za hraničnú disciplínu medzi filozofiou a prírodovednými vedami. V čom môžu geologické disciplíny pomôcť poodhaliť vznik sveta?

Geológia je exaktná prírodná veda, samozrejme skúma len najvrchnejšiu časť Zeme – zemskú kôru. Hlbšie časti Zeme študuje geofyzika, jej interpretácie však nemusia byť najpresnejšie.

Ako sa vy, ako prírodovedec, pozeráte na opis stvorenia sveta v *Knihe Genezis*?

Písmo sväté nie je vedecká kniha, teda ani *Kniha Genezis*. Je to kniha obsahujúca Božie zjavenie – to čo nám Boh chce povedať, cez pisateľov *Svätého písma*, ktorí to interpretovali podľa svojich schopností a vzdelania. Inšpirácia *Svätého písma* nie je slovná, ale vecná (nie verbálna, ale reálna).

Stvorenie sveta v *Knihe Genezis* nie je vedecká správa, ale predsa – v čom môže prahistória opísaná v *Biblii* inšpirovať vedca?

V *Genezis* sú až dva spôsoby stvorenia sveta. Pre niekoho je možno zarážajúce, že spolu korešpondujú. Je tu zachytených päť etáp: prvá etapa – astronomický vývoj, to znamená oddelenie svetla od tmy; druhá etapa – stvo-

Evolučná teória neprotirečí viere

renie rastlín; tretia etapa – stvorenie rýb a ostatných morských organizmov; štvrtá etapa – stvorenie suchozemských zvierat; a posledná, piata etapa – stvorenie človeka.

Paleontológia je veda o vývoji života na planéte. Charles Darwin bol aj paleontológ a aj vďaka tejto vede sformuloval teóriu prirodzeného výberu. Prečo vznikli tvrdenia, že táto teória je proti učeniu Cirkvi?

Hneď, ako vyšla Darwinovi kniha *O pôvode druhov*, obrátil sa naň Friedrich Engels a gratuloval mu, že konečne majú niečo proti veriacim a poslal mu Marxov *Kapitál*. Darwin však túto „učebnicu“ marxizmu odmietol čítať. Darwin nikdy nebol ateista – v mladosti bol veriaci anglikán, neskôr sa stal panteista.

Mnohí považovali Darwinovu evolučnú teóriu za definitívny dôkaz proti existencii Boha a viere v neho. Je podľa vás teória evolúcie v rozpore s vierou v Boha?

Túto teóriu využili najmä komunisti v minulom storočí a tisícročí, no a, prirodzene, vyhovuje aj dnešným ateistom. Boha nie je vidieť, vedci študujú len hmotu – materiu, takže Boha – čistého ducha nevedia nijako zachytiť vedeckými metódami. Keby sme boli pri stvorení sveta, ani my by sme nemohli vidieť Boha pri jeho stvorení všetkého stvoreného.

V čom vidíte príčinu, že ešte aj v súčasnosti ateisti, či lepšie povedané anti-teisti vytŕhajú Darwina ako svoj tromf?

Myslím si, že v súčasnosti už neprebíhajú nejaké ostré kontroverzie ohľadom evolučnej teórie. Vývojová teória neprotirečí kresťanskej viere. Podľa Magistéria Katolíckej cirkvi jej pravdivosť je vysoko pravdepodobná. Napokon, pápež Pius XII. túto problematiku riešil v slávnej encyklike *Humani generis*, na ktorú sa odvolávajú aj niektoré dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, ako aj bl. Pavol VI. či sv. Ján Pavol II. v svojich encyklikách a je citovaná aj v *Katechizme Katolíckej cirkvi*.

Boh použil materiu Zeme na tvorbu organizmov. Vytváral a až dodnes tvorí nové organizmy a udržiava všetko stvorenstvo. Vedcom sa táto tvorba javí ako evolúcia. Opakujem však, keďže veda sleduje len hmotné skutočnosti, nevie Boha ako duchovnú bytosť ani dokázať, ale ani vyvrátiť.

Louis Pasteur povedal, že málo vedy vzdávaľu od Boha, veľa vedy k nemu privádza. V zmysle Pasteurových slov si dovoľím osobnú otázku: Priviedla vás paleontológia bližšie k Bohu?

K viere ma neprivedla veda, ale moji veriaci rodičia. Paleontológia mi umožnila nahliadnuť hlboko do minulosti a naučila ma obdivovať Božie dielo.

Za rozhovor ďakuje PAVOL PRIKRYL

**Mat'
posledných
päť dolárov,
tri dám
do reklamy**

Henry Ford

**Mat' posledné
peniaze,
objednám si**

VOX

Súčasná tvorba inštalovaná v sakrálnom priestore môže v každom prispieť k hľadaniu Boha

Uchopiť svet zvnútra

Snímka: ccfranken

Stavia mosty medzi svetom viery a umenia. Je už emeritný vysokoškolský profesor, ale práce má nad hlavu. Umelci si ho pozývajú, aby počúvali o umení. Nemecký jezuita FRIEDHELM MENNEKES (na snímke).

Pôvodne ste vyštudovali sociológiu a politológiu. Čo vás priviedlo k tomu, že ste sa začali zaoberať práve súčasným umením?

Som jezuita a tí sa vždy vydávali do neznámych krajín. Tak som sa aj ja vydal do sveta súčasného umenia, ktoré som predtým nepoznal a nikdy neštudoval. Ale cesta do tejto krajiny bola pomerne dlhá a kľukatá. Narodil som sa v robotníckom prostredí a tam som aj začínal pri strojoch v textilnej továrni. Najskôr ma zaujal svet módy a chcel som sa stať textilným inžinierom alebo módnym návrhárom. Preto som si musel dorobiť maturitu. Ale ako dvadsaťročný som pri čítaní francúzskych existencionalistov narazil na otázku Boha. To ma napokon priviedlo až k viere. Zatúžil som viac sa vzdelávať. Dozvedel som sa, že veľa študujú práve jezuiti. V roku 1961 som k nim vstúpil do noviciátu. Po základnom kurze filozofie a teológie som sa rozhodol špecializovať v sociálnych vedách, ktoré mi boli najbližšie, a tak som vyštudoval sociológiu a politológiu.

Akademická dráha ma moc nelákala, a tak som rád prijal miesto v robotníckej farnosti Nied. Tá leží v priemyselnej oblasti na predmestí Frankfurtu nad Mohanom, ktorá je tradične baštou sociálnej demokracie. Ja som však s miestnymi socialistami a odborármi začal komunikovať. Vždy som razil tézu, že kňaz by nemal politikárčiť, ale mal by tu byť pre všetkých. Bol som ústretový aj k médiám a pozýval ich na akcie, ktoré farnosť organizovala. Vďaka to-

mu sa tiež značne zvyšovala návštevnosť nášho kostola.

Vtedy ste vo farnosti Nied a na frankfurtskej hlavnej stanici začali organizovať výstavy...

Všetko sa začalo tým, že som so skupinou asi šesťdesiatich ľudí zorganizoval rockovú operu o sv. Františkovi. Bolo mi jasné, že sa musíme pokúsiť osloviť prostredie robotníckej mládeže. Potom sme doprostred kostola sv. Marka postavili boxerský ring, ktorý sa stal scénou pre operu s veľmi tvrdou, až heavy metalovou muzikou. Akcia mala obrovský úspech. Plagát na ňu vytvoril vtedy pomerne známy umelec Roland Peter Litzenburg. Odvdáčili sme sa mu tým, že sme mu v kostole usporiadali výstavu jeho obrazov. Stretla sa s veľkým ohlasom a to ako pozitívnym, tak aj negatívnym. Vtedy som si prvý raz hlbšie uvedomil, že umenie má veľkú silu a môže sa stať aj prostriedkom na rôzne rozhovory a debaty.

Pretože nám po tejto expozícii v bočnej lodi kostola zostali výstavné panely, vznikol nápad pozývať ďalších umelcov a robiť výstavy. Chcel som, aby sme vytvárali priestor len pre renomovaných tvorcov, ale v súčasnom umení som sa nevyznal. Preto som začal spolupracovať s kunsthistorikom Franzom Josephom van der Grinten. Inštalácie sa časom z bočnej kaplnky postupne rozšírili do celého chrámu. Konceptu výstav sme pripravovali veľmi starostlivo, robili sme napríklad tematické cykly. Vedenie mesta Frankfurt tieto ak-

tivity zaujali natoľko, že prejavilo záujem, aby sme podobné výstavy zorganizovali aj pre mesto.

A tak vznikla idea robiť výstavy na frankfurtskom hlavnom nádraží?

Áno. Náš Kunst-Station sa usídlil v cisárskom salóne jedného z najväčších dopravných uzlov v Nemecku. Tam sa konali výstavy prác takých mien ako sú Walter Dahn, Donald Baechler, Alfred Hrdlicka, Hede Bühl, Hans Arp...

Navyše, ešte v čase, keď som organizoval výstavy v kostole sv. Marka, začal som s autormi robiť rozhovory, ktoré najskôr vychádzali v katalógoch výstav a neskôr som ich spolu s van der Grinten vydal v niekoľkých bohato ilustrovaných publikáciách. Tieto rozhovory sa pre mňa stali veľkou školou. Umenie som neštudoval, takže tieto rozhovory boli pre mňa bránou do nového, doposiaľ neznámeho sveta. Tešil som sa na tieto interview, pretože na rozdiel od písomnej korešpondencie sú miestom, kde sa stierajú predsudky a môže sa vytvoriť priateľská atmosféra, či dokonca príležitosť na osobné zblíženie. V sedemdesiatych rokoch boli prakticky všetci známi umelci veľmi nedôverčiví k Cirkvi ako k inštitúcii. Často som narážal na ich podozrievavosť a odmietavé postoje. Ale zároveň som v ich diele objavoval túžbu po transcencii.

Potom ste sa presťahovali do Farnosti sv. Petra v Kolíne nad Rýnom.

Na základe úspešného pôsobenia vo Frankfurte ma provinciál poslal v roku 1987 do Kolína nad Rýnom. Je to kultúrna metropola a farnosť, do ktorej som prišiel, je jedna z najstarších v meste. Tamojší farník bol kedysi aj Peter Paul Rubens, ktorý v chráme zanechal svoje stopy v podobe oltárneho obrazu *Ukrižovanie sv. Petra*. Je to jeho vrcholné dielo a jedno z vôbec posledných, ktoré vytvoril.

V čase môjho predchodcu a spolubratu Aloisa Schuha sa stala Farnosť sv. Petra žiadaným intelektuálnym centrom, kde na bohoslužby chodil rad významných osobností spoločenského života, napríklad spisovateľ Heinrich Böll. Navyše, kúsok od kostola jezuiti založili Akadémiu Karla Rahnera, kde sa dodnes konajú najrôznejšie kultúrne akcie, prednášky a debaty.

Hneď na začiatku som zriadil Kunst-Station St. Peter a začal vystavovať súčasné umenie. Aby sa v tomto priestore mohli realizovať rôzne inštalácie, museli ísť preč lavice a ďalší mobiliár, ktorý aj tak nebol pôvodný. Výstavy sme

» »

najskôr robili v oboch priestraných emporách, na dvore pri chráme či v presbytériu za oltárom.

Ako na takéto novoty reagovali návštevníci kostola?

Keď som tu prišiel, navštevovalo nedeľné omše len asi dvadsať veriacich. Ak chceš niečo dôležité presadiť, prví nepriatelia budú práve tradiční návštevníci kostola. Ale keď sa človek usiluje o dobrú vec, musí si za ňou stáť a nesmie sa dať „vykoľajit“, a to aj napriek nesúhlasným reakciám. Niektorí boli rozhorčení a prestali chodiť do nášho kostola. Prišli však iní, tak a teraz nedeľné bohoslužby navštevuje až tisíc ľudí, z toho asi 100 detí. Okrem umenia sme sa totiž intenzívne venovali aj priamej pastorácii, predovšetkým práci s najmladšími návštevníkmi kostola. Nechýbali rôzne krúžky, detské zbory, katechézy či muzikály pre deti. K tomu ma inšpiroval František Xavierský, ktorý tiež najskôr oslovoval tých najmenších a postupne pritiahol starších, najmä rodičov.

Vo farnosti sme zorganizovali aj verejné diskusie, kde debatovali umelci, kunsthistorici a zástupcovia farnosti s bežnými návštevníkmi kostola. Ukázalo sa, že kritici sú v menšine, vysvetlili sa mnohé nedorozumenia, zotreli sa predsudky a uvoľnilo napätie. Po celý čas zostali verní nášmu kostolu mnohí seniori, ktorí sa dokonca ako dobrovoľníci zapájali aj do stráženia kostola pri rôznych výstavách.

Prejdime na trochu obecnnejšiu rovinu. Dávnejšie bola Cirkev a umenie na jednej lodi. Umelci dostávali vďaka Cirkvi priestor na sebarealizáciu, ich diela však mali slúžiť vyššiemu cieľu, mali didaktický účel, čosi ako „biblia chudobných“. Aká by mala byť dnes podľa vás rola súčasného umenia v sakrálnom priestore?

Predovšetkým treba povedať, že niekdajšie spojenie Cirkvi a umenia je dávno minulosťou. Na Západe sa už dávno pominuli časy kresťanskej ikonografie ako ilustrácie viery. Umenie a viera si teraz žijú svojím životom. Som však presvedčený o tom, že by sa mali navzájom vyzývať, ba aj spochybňovať. To je moja téza, ktorú stále zdôrazňujem.

Nové umelecké diela by sa v sakrálnom priestore mali umiestňovať len na obmedzený čas a nemali by sme im brániť, aby boli pre nás veriacich hlasnou a razantnou výzvou. Mali by nás burcovať z našich istôt, z prvoplánových predstáv a presvedčení.

Snímka: ccfranken

Výstava v Kunst-Station Sankt Peter v Kolíne nad Rýnom

Umenie a náboženstvo sú dnes dva nezávislé svety, ktoré sa niekedy môžu dotýkať, križiť alebo čiastočne prekryvať. Súčasná umelecká tvorba inštalovaná v sakrálnom priestore môže v každom otvorenom návštevníkovi pôsobiť nepokoj, rozšíriť jeho horizonty a prispieť k hľadaniu Boha v tomto svete, toho Boha, ktorý neustále uniká nášmu úsiliu nejakým ho uchopiť. Ani teológom predsa nie je cudzia „noc pojmov“, pretože duchovný život vedie k hlbším otázkam, pri ktorých naše istoty blednú a zaručené odpovede sa menia na meditáciu nad hĺbkou tajomstva. A pre súčasného umelca je dôležitý práve pohľad slobodného pýtania sa. Rád svojim dielom kladie otázky a vyjadruje svoje pochybnosti.

V tejto oblasti majú vlastne umenie a náboženstvo mnoho spoločného. Vzájomne sa totiž podobajú v tom, že stavajú svet hore nohami a nútia človeka, aby ho uchopil zvnútra, a tak sa dotkol samého seba a svojho Boha, ktorý v ňom prebýva. Boh sa objavuje tam, kde sa pýtame po jednotiacom zmysle sveta a nášho života.

Prvé Tovarišstvo sa pred zrušením rádu v roku 1773 vyznačovalo veľkým rozmachom a spolupracovalo s množstvom význačných architektov a umelcov. Niektorí jezuiti sa sami venovali tvorbe, hudbe, výtvarnému umeniu, literatúre, divadlu. V súčasnosti akoby to bolo celkom inak...

Bohužiaľ, je pravda, že jezuiti druhého Tovarišstva, obnoveného v 19. storočí, na rozdiel od toho prvého akoby stratili schopnosť zachádzať s obrazmi

a kultúrou vôbec. Zdá sa, že sa tá veľkolepá tvorivá energia, ktorá kedysi spoluplyšovala „jezuitský štýl“, vyparila. Prítom v samotnom základe ignáciánskej spirituality je používanie imaginácie.

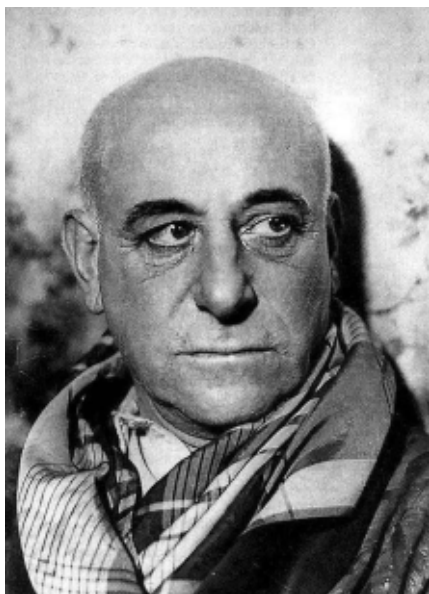
Svätý Ignác z Loyoly v svojich *Duchovných cvičeniach* vyzýva exercitanta na zapojenie vnútorných zmyslov a na detailné vytváranie obrazov. V inštrukciách ku kontemplácii o Kristovom narodení sa radí, aby človek použil päť zmyslov: vnútorným zrakom sa pozerá na osoby, počul ich vnútorným sluchom, čo hovoria, zakúšal „čuchom a chuťou nekonečnú vôňu a sladkosť božstva“, dotýkal sa, objímal a bozkával miesta, na ktorých sa dané osoby prechádzajú a podobne. Riešenie svojej vnútornej krízy potom účastník duchovných cvičení nachádza v introspekcii a v starostlivom duchovnom rozlišovaní.

Plodom slávnej kontemplácie na nadobudnutie lásky, ktorá uzatvára exercície, bolo okrem iného aj to, že jezuita „hľadal a nachádzal Boha vo všetkých veciach“ – i v architektúre, literatúre, vo výtvarnom umení, v divadle alebo v hudbe. Túto Ignácovu myšlienku výstižne vyjadruje epitaf: *Non coerceri maximo, contineri tamen a minimo, divinum est*. V preklade to znamená: *Pre Boha je príznačné, že sa nenechá obmedzovať ani tou najväčšou vecou, ale zároveň je prítomný aj v tej najmenšej.*

Za rozhovor ďakuje JAN REGNER, SJ

Rozhovor, ktorý vyšiel v bulletine *Jezuité* 2/2010, uverejňujeme s láskavým povolením autora.

Pred 100 rokmi prijal po svojej konverzii sviatosť krstu francúzsky umelec Max Jacob

Z bohéma mučeník

Bretónsko je krásna a rozmanitá krajinu so skalnatým pobrežím, starobylými stredovekými mestami a dedinkami a s bohatou keltskou históriou siahajúcou niekoľko tisícročí do minulosti. Keďže tu často prší, Bretónci s úsmevom hovoria: „Bretónsko má len jeden problém: Slnko.“

BOHÉM

Po príchode do Paríža začal Jacob študovať na École Coloniale, ale v roku 1897 zanechal štúdium a rozhodol sa pre umeleckú dráhu. Aby vyžil, striedal zamestnania: bol úradník, domáci učiteľ, sluha v obchode, tesársky pomocník, neskôr spevák, divadelný kritik, novinár, tvorca horoskopov... Keďže hral veľmi dobre na klavíri, isté obdobie učil aj hudbu.

Popri zárobkovej činnosti sa však venoval umeniu. Dlhšie váhal, či sa dá na maliarstvo alebo písanie, napokon sa rozhodol pre spisovateľskú kariéru. Láska k farbám ho však nikdy neopustila a do konca života sa amatérsky venoval aj maliarstvu. Zaujala ho najmä kresba, ale tvoril aj gvaše, sépie a tempery. Keďže peňazí nemal nazvyš, vyvíjal si aj vlastnú techniku: namiesto drahých farieb používal kávu zmiešanú s cigaretovým popolom či čajom...

M. Jacob sa stal ako jeden z prvých priateľov Pabla Picassa. Stretli sa roku 1901, v podstate hneď po príchode Picassa do Paríža. Bol to práva Jacob, ktorý pomáhal mladému Španielovi s francúzštinou, dokonca mali spoločne prenajatú izbičku na Voltairovom bulvári. V izbe bola len jediná posteľ. Keďže Picasso v noci maľoval, Max v nej vtedy spal, zatiaľ čo cez deň v nej spal Pablo... S Picassom zostali priatelia po celý život.

Jacob sa čoskoro zoznámil so všetkými príslušníkmi parížskej avantgardy. Okrem Picassa sa priatelil s Modiglianím, Braqueom, Matisom i Apollinairom, Cocteauom, Jeanom Hugom, Woodom... Amedeo Modigliani ho dokonca aj niekoľko ráz portrétoval. Jacob neraz v miestnostiach plných dymu čítaval priateľom hlboko do noci svoje básne. „Všetci sme žili biedne, ale bolo úžasné žiť“, napísal Jacob, ktorý viac ako ktokoľvek žil v mimoriadnej biede. Nezakryli ju ani jeho bezchybný cylinder, vyberané spôsoby a konvenčná elegancia.

Hoci sa Jacob pohyboval najmä medzi maliarmi, čoraz väčšmi „prepadal“

písanému slovu. V svojich dielach vychádzal zo symbolizmu, do ktorého začal vnášať prvky nových smerov, najmä kubizmu a dadaizmu, až si napokon vytvoril svojrázny štýl, ktorý mu zaisťoval nielen zvláštne miesto medzi jeho súčasníkmi, ale vďaka svojskému štýlu ho literárni kritici považujú za dôležitý článok medzi symbolistami a surrealismami.

ZJAVENIE

V čase, keď Jacob býval na Rue Ravignan 7, došlo k udalosti, ktorá od základu zmenila jeho život. Mal vtedy 33 rokov...

Dňa 22. septembra 1909 po návrate z parížskej Národnej knižnice mal videnie – na stene jeho izby sa mu ukázal Kristov obraz. V *Obrane Tartuffa* v básni *Zjavenie* o tejto udalosti píše: „Vrátil som sa z Bibliothèque Nationale; odložil som svoje dosky na listiny; došiel som si po papuče, a keď som pozdvihol hlavu, bol niekto na stene! Bol tam niekto! Niekto bol na červenom čalúne! Moje telo sa zvalilo na zem! Výzliekol ma blesk! Oh! Nehynúca sekunda! Oh! Pravda! Pravda! Slzy pravdy! Radosti pravdy! Nezabudnuteľná pravda. Nebeské telo je na stene úbohej izby! Prečo, Pane? Oh! Odpusť mi! Je v krajine, v krajine, ktorú som kedysi kreslil, ale On! Aká krásna! Ladnosť a sladkosť! Jeho ramená, jeho chôdza! Má rúcho zo žltého hodvábu a s modrými okrasami. Obracia sa a vidím tu tvár, pokojnú a žiariacu.“

S Pablom Picassom (v popredí)

Kedy sa 12. júla 1876 v bretónskom Quimper narodil v chudobnej židovskej meštianskej rodine malý Max (otec budúceho básnika vlastnil antikvariát), nikto netušil, že v ňom vychádza slnko svetovej literatúry.

BRETÓNEC

Quimper je mesto umenia a histórie. Je známe mnohými historickými pamiatkami, tradičným kameninovým tovarom a mostmi pre peších, ktoré sú lemované kvetmi. Pred Francúzskou revolúciou sa mesto volalo Quimper-Corentin, na pamiatku svätého biskupa Corentina, jedného zo svätých zakladateľov Bretónska. Práve jemu je zasvätená aj miestna katedrála, jedna z troch najstarších gotických bretónskych katedrál.

Max prežil mladosť v rodnom meste. Sám o sebe napísal, že päť rokov žil ako námorník. No čoskoro odišiel do Paríža. Do Bretónska sa už nikdy na dlhší čas nevrátil, ale spomienky na rodné mesto a na bretónsky kraj, na jeho skalnaté pobrežie a na zbožných vidiečanov ho neopustili a s narastajúcim vekom rástli na intenzite. Jacob sa v svojich dielach viac ráz vyhlasoval za Bretónca. V jeho básňach, próze i vo výtvarných dielach sa často objavujú bretónske motívy. Dokonca po jeho konverzii mu Bretónsko splývalo s výjavmi známymi z Nového zákona. Napríklad v *Obrane Tartuffa* (*La Défense de Tartuffe*) píše:

Bud' pochválené ono vidiecke dievča, ktoré Božou Matkou by si zaslúžilo byť. Zdá sa mi, že to v Bretónsku sa narodila, na očiach tu mi mohla žiť...

Hneď na druhý deň bežal Jacob do najbližšieho kostola a požiadal o krst. Miestny kňaz ostal viac ako prekvapený. Niet divu, pretože sa dalo len ťažko uveriť, že podivný židovský žiadateľ, všeobecne známy parížsky bohém, to myslí vážne. Kňaz sa nedal uprosiť ani vtedy, keď Max pred zvedavými farníkmi padol na kolená a rozplakal sa. „Prisahám ti, otče, videl som ho, ako teraz vidím teba,“ zvolal Max.

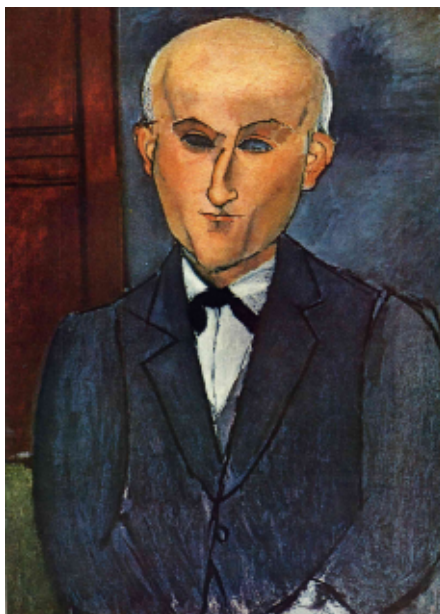
Dalo sa však veriť človeku, ktorý bol známy zhýralec, nemiestny vtipkár, čo v ničom nepoznal mieru, navyše experimentoval s omamnými látkami? Veď aj Jacobov priateľ André Billy opísal v roku 1953 nie priveľmi lichotivo povahu mladého Bretónca: „Zlomyseľnosť, duchaplnosť, žiadostivosť, melanchólia, irónia, jemnosť, láskavosť, krutosť, zmyselnosť, skrátka všetko, čo len chcete, okrem nevinnosti, prostoty, bezstarostnosti, veselosti, vážnosti, neschopnosti chápať. Bol by som v pokušení dodať, že aj okrem svätosti, keby som sa opieral len o svoje dávne spomienky.“

VÝSMECH

Ako mal kňaz uveriť, že sa zjavil Ježiš Kristus umelcovi na stene jeho izby, o ktorej kolovali doslova legendy? Spišovateľ Maxovu izbu nazval „trosky“: „Pri mojej prvej návšteve som ani nevedel, kde si mám sadnúť. Na posteli sa váľalo oblečenie, na stoličkách knihy, stôl bol plný fliaš, všade rôzne vedierka, rúrky, potreby pre domácnosť... V topánkach boli vrecká s praženými gáštanmi, pri kachliach sa sušili gvaše. Na stene nakreslené znamenia zverokruhu sa miesil s podivnými nápismi adries kamarátov.“

Neskôr Christine Boutinová, katolícka aktivistka, ktorá je aj konzultantka Pápežskej rady pre rodinu, o zjavení sa Krista Maxovi Jacobovi povedala: „Niekomu sa to možno zdá neférové – takýto človek, a zjaví sa mu Pán? Áno, takýto človek, no cesty Pána sú naozaj nepreniknuteľné.“

Prirodzene, že aj bohémski priatelia prijímali Maxovu túžbu po krste s veľkou rezervou. Skôr ju prijímali s neskrytým chichotom, pretože ju považovali za ďalší originálny nápad ich svojrázneho kamaráta. Domnievali sa, že ho túžba po krste, napokon, ako dovtedy všetko iné, čoskoro prejde. Roland Dorgelès v svojich pamätiach hovorí: „V deň, keď Max povedal, že keď bol na kolenách, aby pohľadal pod posteľou svoje papuče a vtedy sa mu zrazu zjavil Kristus, všetci sme si mysleli, že je to výborný žart alebo podvod. Smiech nemal konca. Max bol totiž medzi nami

Max Jacob na portrétach Modiglianiho (vľavo) a Picassa

známy ako výborný zabávač, geniálny komik, navyše závislý na éteri...“

Len Picassa priateľov úmysel neprekvapil, iba si nevedel vysvetliť vzrastajúce zanieťenie, ktoré Maxa viedlo k obráteniu.

Keď si neskôr Jacob spomínal na proces svojej konverzie, spomenul si, že Boh ho k sebe volal ešte v jeho detstve v milovanom Bretónsku: „Boh kresťanov ma volal, keď som bol dieťa, volal ma, keď som bol mládenec, napokon ma hlasno zavolať v septembri 1909. Až vtedy som mu odpovedal: Tu som! Tu som, Pane, a na celý život!“

ZÁPAS

Jacob však trval na svojom. Jeho vieru neskôr ešte posilnilo druhé zjavenie, ku ktorému malo prísť v kine 16. decembra 1914. „Zrazu sa objavil Kristus v bielom rúchu a posadil sa vedľa mňa,“ napísal neskôr Jacob.

Netrvalo dlho a priatelia pochopili, že Maxove reči a postoje nie sú jeho nová póza či žart. Napokon mu jeden z priateľov odporučil, aby sa obrátil na kňaza z Kaplnky Matky Božej Sionskej, ktorú spravovali kňazi z Kongregácie Panny Márie Sionskej. Táto kongregácia sa venuje konverzii Židov na katolícku vieru.

Príprava na krst trvala pomerne dlho. Jacob nemal nijaké pochybnosti o svojej konverzii a o novo získanej viere. Jeho problém boli jeho priatelia. Tí ho stále zvädzali k hriechnemu spôsobu života, najmä k telesným hriechom.

V próze *Až sa mi dostane právo na spovednicu* opisuje Jacob svoj ťažký zápas: „Deň návštevy. Otec F. mi hovorí o kresťanských čnostiach a ja ho počúvam so slzami v očiach; večer opäť upa-

dám do veľkých ohavností, pretože bez istých svojich priateľov neviem žiť, no oni nevedia žiť bez ohavností.“

KRST

Max Jacob po rokoch duchovnej prípravy prijal sviatosť krstu 18. februára 1915 v Kaplnke Matky Božej Sionskej v kláštore Sion v Paríži. V tamojšej krsnej matrike je v zápise z toho dňa napísané, že bol pokrstený „Cyprien Max Jacob, keď sa zriekol židovskej slepoty a uznal nášho Pána Ježiša Krista za Mesiáša, predpovedaného Svätým písmom Starého zákona“.

Max si vybral za krsného otca svojho priateľa Pabla Picassa. Aj výber mena Cyprien súvisí so španielskym mliarom, pretože je to jedno z mien, ktoré je uvedené v umelcovom krsnom liste v Malage.

Picasso si Maxovu voľbu krsného otca a výber mena vysoko vážil a ich priateľstvo sa ešte prehĺbilo. Svoju krsťňu pri tejto príležitosti daroval knihu Tomáša Kempenského *Nasledovanie Krista*, do ktorej napísal venovanie: „Svoju bratovi Cyprienovi Maxovi Jacobovi na pamiatku jeho pokrstenia, štvrtok, 18. februára 1915, Pablo“.

Po krste sa Jacob neprestal stretávať so svojimi priateľmi z parížskej avantgardy, ale jeho život sa úplne zmenil. Jeho bohémsky život sa stal už len súčasťou spomienok a kaviarenských rozprávání o „zlatých dobrých časoch“.

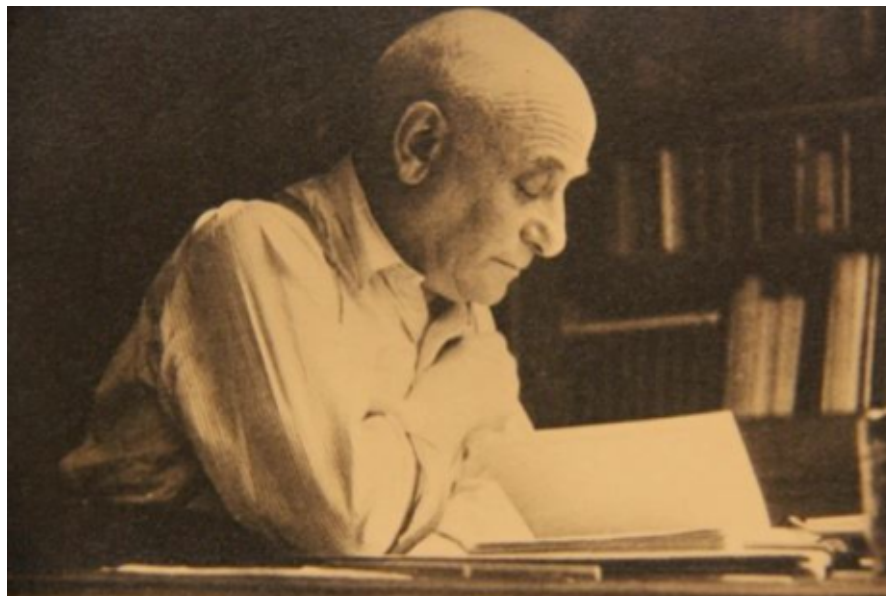
Na radu svojho priateľa kňaza opustil Jacob v júni 1921 Paríž a presťahoval sa do benediktínskeho kláštora v dedinke Saint-Benoît-sur-Loire v severnej časti centrálného Francúzska. Tu žil do roku 1928. Vtedy odišiel spať do Paríža, s ktorým sa definitívne rozlúčil

v roku 1936, keď sa vrátil do kláštora v Saint-Benoît-sur-Loire. Žil tu prostým životom. Každé ráno meditoval (meditácie si zapisoval), pri omšiach ministroval, naďalej sa venoval písaniu a maľovaniu. Nezabudol však na svojich parížskych priateľov a udržiaval s nimi živú písomnú komunikáciu. Nevracal sa v nej k ich spoločnej bohemskej minulosti, práve naopak – priateľov stále vyzýval na zbožný život.

SMRŤ

Po útoku Nemecka na Francúzsko v roku 1940 sa Saint-Benoît-sur-Loire ocitlo v časti okupovanej Nemcami. Okupačné úrady zatkli a usmrtili niektorých jeho príbuzných (Maxa sa najmä dotkla smrť jeho milovanej sestry), no Jacob dlho unikal pozornosti nemeckých úradov.

Až prišiel štvrtok 24. februára 1944. V ten deň Max skoro vstal, po meditácii išiel ministrovať na omšu, ktorá sa začínala o 7.00. Z rúk kňaza Hattona prijal Eucharistiu, s najväčšou pravdepodobnosťou poslednú v svojom živote. Po omši ešte stihol napísať nejaké listy. O 11.00 ho zatklo gestapo a odvieďlo ho do väzenia v neďalekom Orléanse. Stadiaľto sa Jacobovi podarilo poslať listy bratovi, pár priateľom a svojmu farárovi Albertovi Fleureau-

ovi. Píše v ňom: „Ďakujem Bohu za mučeníctvo, ktoré prichádza.“

Z Orléansu previezli Jacoba 28. februára do tábora v Drancy, kde sa sústreďovali Židia pred odoslaním do vyhladzovacích táborov na východe Európy.

Keď sa Jacobovi priatelia dozvedeli o jeho zatknutí, využili svoje kontakty na vysokých nemeckých hodnostároch, vrátane nemeckého veľvyslanca v Paríži Otta Abetza. Maxovo prepustenie bolo len otázkou času.

Prevoz do Drancy však značne zhoršil Jacobovo zdravie. Po príchode do Drancy ho hospitalizovali v táborovej nemocnici, v ktorej v nedeľu 5. marca 1944 o 21.00 zomrel na zápal pľúc.

Maxa Jacoba pochovali do spoločného hrobu v Ivry-sur-Seine, no 5. marca 1949 boli jeho ostatky prevezené do Saint-Benoît-sur-Loire, kde ich na dávnejšie Jacobovo pranie pochovali blízko kláštornej baziliky.

PAVOL PRIKRYL
(Snímky: wiki, net)

Vyšlo **februárové** číslo Našej Žilinskej diecézy.

- Tri referendové otázky •
- V boji za rodinu ide o podstatu človeka •
- 20 rokov Dobrej noviny •
- Fyzik Ivan Melo •
- Don Bosco •
- Kňaz Martin Mazák •
- Manželia Holešovci •
- Milá Svätá rodina! •
- Sestra Anna •
- Vyjadrovanie pocitov v manželstve •

Inštitút Communio, n.o.
Jána Kalinčiaka 1
010 01 Žilina

Nedostal sa k vám časopis?

Napište nám do redakcie a pošleme vám ho poštou. Časopis si môžete aj predplatiť.

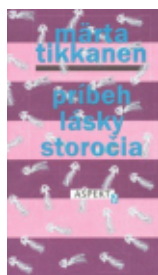
Email: icommunio@gmail.com
Web: www.icommunio.sk
Tel.: 041/56 58 434

Nad knihou fínskej autorky Märty Tikkanenovej

Trvalé jazvy naštrbenej lásky

Nízkosť niekoľkých geniálnych mužov ma poučila, že jediným sídlom ľudskej dôstojnosti je srdce.

Sully Proudhomme

Kto si prečíta knihu známeho amerického historika Paula Johnsona *Intelektuál*, môže s výrokom prvého nositeľa Nobelovej ceny za literatúru iba súhlasiť. Kto sa však zahĺbi do poeticky stvárneného *Príbehu lásky storočia* od fínskej poetky MÄRTY TIKKANENOVEJ, stane sa mu Sullyho tvrdenie presvedčením.

Tragický obraz slabosti a duševnej biedy svojho manžela – intelektuála premoženého alkoholizmom – zovrela Märta do svojich veršov silou stroja drviaceho vraky áut.

Veľkým oblúkom sumarizuje všetky jednotlivosti mužského egoizmu do presvedčivej obžaloby, do dramaticky pribojného celku. Je sympatické, že pritom neobviňuje, ale matematicky presne konštatuje. A, navyše, vopred odpúšťa a neprestáva ľúbiť.

Opilstvo manžela, ktoré má zdanlivý charakter osobného nesúhlasu, odhaľuje autorka ako pohodlnú obranu vzdelaného chrapúňa pred nutnosťou mravne jednoznačných činov. Staví sa mu na odpor jasnosťou svojich myšlienok, ľudomilným konaním a predovšetkým silou mravných argumentov.

PREDOVŠETKÝM ČESTNOSŤ

Na zakomplexovaného slabocha však svetlý príklad a dobrá vôľa najbližšieho človeka neplatia. Naopak. Jeho hrubozrnná obmedzenosť sa v mene vlastnej slabosti stáva opakujúcou sa príčinou sadistického šikanovania a zneužívania každého, kto sa mu usiluje vyjsť v ústrety. Situácia ufnukaného slabocha utápajúceho sa v sebaľútosti je neriešiteľná. „*Nemôžem žiť, ak všetky svoje sily venujem tebe, aby som ťa udržala pri živote, na ktorom ti nezáleží,*“ zúfalo volá poetka na ľudskú trosku svojho muža.

Autorka rozvinula zaujímavú filozofickú tému. Čitateľ má pocit, že chce povedať nasledovné: Každý človek, ktorý sa chce zaoberať umením, musí byť predovšetkým čestný. Každý člo-

vek má svoju tému, v ktorej sa vyjadruje jeho osobnosť. Každý hudobný nástroj má svoj tón. Na husliach nemožno hrať ako na base. Lenže ľudia často hrajú ako flauty či basy, hoci sú huslistami, len aby sa dostali do symfonického orchestra.

*Ako som ti mohla tak
ublížiť, že som ti dala
najavo, ako si mi ublížil?*

Märta Tiakkanenová

Poetka chcela krásnou umeleckou formou ukázať, ako a prečo môže nastať krátke spojenie medzi dvomi bytosťami, ktoré sú zdanlivo stvorené jedna pre druhú a na začiatku vzťahu žijú bez problémov. Svojmu manželovi nenápadne naznačuje, že niektoré bytosti zostávajú ako nádherné husle večne zavreté v svojom puzdre, lebo sa nenašiel nik, kto by vedel na nich hrať. Zbytočne. Je uzavretý do sarkofágu vlastného egoizmu.

DUŠA ŽENY

Aké je smutné, keď človeku zakrpatie srdce kvôli prepitému mozgu! „*Mojú úzkosť za dlhých nocí pokojne prespíš.*“ Fínska poetka so vzťčeným cieľníkom triafa do bezbrehej, bezcitnej, absurdnej rezignácie niektorých ľudí. Z architektúry svojich veršov vie vyťažiť účinný psychologický výraz rezignujúcich nihilistov, ktorých jedinou zmysluplnou činnosťou je otupiť vlastný mozog a následne obťažovať okolie.

Pri čítaní veršov M. Tikkanenovej si človek uvedomí, ako málo sa muži zaujímajú o dušu ženy, o jej sny, túžby a ich naplnenie. Autorka sa spočiatku neváha ponosovať, neskôr analyzovať, a potom predostrieť všetky príkoria, ktoré znáša. Každú svoju obžalobu, každú výčitku potom s citom láskavej ženy zmierňuje. Ba čo viac, z dobroty srdca si pripisuje vlastný podiel akej-si (neopodstatnenej) spoluviny: „*Prv, ako ma tvoja ruka zasiahne, viem: toto sa nám stalo nie z nedostatku lásky, ale zo zúfalstva lásky.*“

Ako triumf altruizmu a neskonalej lásky vyznieva prekrásna veta: „*Ako som ti mohla tak ublížiť, že som ti dala najavo, ako si mi ublížil?*“

Najcennejšie je, ak život poézie pokračuje vo vnútri čitateľa. Dramaticky, myšlienkovo a eticky vyzretá výpoveď M. Tikkanenovej, ktorá úspešne obišla úskalie sentimentalitu, mi niekoľko ráz zovrela srdce. Potreba rekvalifikácie citu medzi mužom a ženou je totiž čoraz naliehavejšia, lež i namáhavejšia. Najmä pre tých, ktorí nechcú dlhoročný vzťah riešiť jednoducho a radikálne – rozvodom.

ALEXANDER SOTNÍK
(Snímka: Frilanskatalogen)

Predplaťte si

VOX

na rok 2015

Príbeh lásky

Fínska poézia nie je u nás až tak známa. Verše po švédsky hovoriacej fínskej poetky MÄRTY TIKKANENOVEJ sú z veľkej časti o ťažkom živote medzi mužom a ženou a reflektujú jej osobné skúsenosti. Uvedené úryvky sú z knihy *Príbeh lásky storočia*.

Dlhé roky
si ma trýznil
pretože len čo si si vypil
začal si hovoriť
o samovražde

Skrývala som pred tebou
nožnice nože
švihadlo lieky
náboje do pušky
zásobník do revolvera
raz v noci
som vyhodila
z okna rybársku harpúnu
keď som videla
ako sa tvoj pohľad
upiera na ňu
čiernu oproti bielej stene

Každý večer
predtým ako som zaspala
bola puška nad dverami
to posledné čo som videla
Každé ráno
som otvorila oči
a najprv
som pozrela na pušku

zakaždým som bola
vdáchná
že prešiel ďalší deň
alebo noc
a ty ešte žiješ

Veľmi dlho som účinkovala
v hre ktorú si chcel
hrať
so mnou ako partnerkou
riskujúc tvoj život
a moje zúfalstvo

až kým som nepochopila:
Ak budeš chcieť
zomrieť naozaj

nebudem ti môcť
v tom zabrániť
Ja nenesiem
zodpovednosť
za tvoj život

Som ale zodpovedná
za svoj život
a za život detí
a nemôžem žiť
ak všetky svoje
sily
venujem tebe
aby som ťa udržala
pri živote
na ktorom ti nezáleží

Teraz sa už nedívam na
pušku
hoci tuším
že ešte stále visí
na svojom mieste

a ty si prestal
hovoriť o
samovražde
keď
si opitý

Ako sa opovažuješ
využívať ľudí
pre svoje erotické návyky
ako tomu hovoríš
a pritom do toho nevkladáš zo seba nič?

Nevidíš
aké je to ponižujúce
aj pre teba?

A keď mi potom podrobne rozprávaš
o takýchto zážitkoch
a myslíš si že keď budem poznať detaily

budem po tebe väčšmi túžiť
len preto že to potrebuješ ty
nenapadne ti nikdy
či ma to neprivedie k myšlienke
že aj ja som objektom
tvojich erotických návykov
tým najzneužívanejším objektom
zo všetkých?

Prečo pôsobíš na mňa
ako závažie čo ma sťahuje dolu
ako klin medzi mnou a priateľmi
zlé svedomie pre mňa a pre deti
sklená stena čo nás delí od sveta
múr podozrievania
cez ktorý sa musím prebijať
nech sa vydám ktorýmkoľvek smerom?

Ako pôsobím na teba ja
keď som ťa prinútila veriť
že všetky moje myšlienky
sú nepriateľské voči tebe?
Ako ti mohlo zísť na um
že moja cesta k slobode
vedie cez tvoju mŕtvolu?
Kto ti vštepil myšlienku
že môj život
bude smrťou pre teba
a pre našu lásku?

Ako hlasno musím kričať
ako ti bez slov dýchať do ucha
aby si pochopil
čo sa ti pokúšam povedať –
že ja ťa neohrozujem
moja sloboda ti neublíži
moja láska ťa neprivalí
nebojuje proti tebe

ale za nás
Ako pomaly mám hovoriť
aby si ma počul –

Musíme sa poponáhľať
máme už veľmi veľmi málo času
ak chceme prežiť

(Kresba: Agnes Cecile: *Náš veľký príbeh lásky*)

Predplatte si VOX na rok 2015

**Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre**

**Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.**

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

**Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu**

**Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre**

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS

Adresa redakcie: Dvojkrížna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634

Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox@prikryl.sk
+421 915 793 811

Číslo bankového konta:
SK20 0200 000000 7516949112